

## XALQ CHOLG'ULARI ORKESTRINING YOSH AVLODNI MILLIY MUSIQAGA QIZIQTIRISHDAGI ROLI

**G'apurova Oyniso Xamidulla qizi**

*Andijon davlat pedagogika instituti "Ijtimoiy – gumanitar fanlar va san'at" fakulteti  
"Musiqqa ta'lim" yo'nalishi 1 – bosqich talabasi*

**Annotatsiya:** Mazkur maqolad, shaxsning estetik madaniyati tarkibiy qismlarini yoshlar madaniyatining rivojlantirishida ijodiy faoliyat bilan bir qatorda xalq cholg'ulari o'quv orkestrining ijodiy jamoa sifatida o'ziga xos tomonlari va ularning talabalarga estetik madaniyatini shakllanishidagi ahamiyati haqida ma'lumotlar keltirilgan.

**Kalit so'zlar:** Estetik tarbiya, faoliyat, ijodkorlik, ijodiy faoliyat, repertuar, qadriyat, motivatsiya, tarbiya.

## РОЛЬ ОРКЕСТРА НАРОДНЫХ ИНСТРУМЕНТОВ В ПРИОБЩЕНИИ ПОДРАСТАЮЩЕГО ПОКОЛЕНИЯ К НАЦИОНАЛЬНОЙ МУЗЫКЕ

*Гапурова Ойнисо Хамидулла кизи*

*Андижанский государственный педагогический институт факультет  
"Социально – гуманитарные науки и искусство" направление "Музыкальное  
образование" студент 1 – го курса*

**Аннотация:** В данной статье представлена информация об особенностях учебного оркестра народных инструментов как творческого коллектива и их значении для формирования эстетической культуры учащихся наряду с творческой деятельностью в развитии эстетических компонентов личности в молодежной культуре.

**Ключевые слова:** эстетическое воспитание, деятельность, творчество, творческая деятельность, репертуар, ценность, мотивация, воспитание.

## THE ROLE OF THE ORCHESTRA OF FOLK INSTRUMENTS IN THE INTEREST OF THE YOUNGER GENERATION IN NATIONAL MUSIC

*Gapurova Oyniso Khamidulla kizi*

*A student of the 1st stage of the direction "music education" of the Faculty of social and humanitarian Sciences and arts of the Andijan State Pedagogical Institute*

**Annotation:** this article provides information on the specific aspects of the educational Orchestra of folk instruments as a creative team along with creative activity

in the development of youth culture of the components of the aesthetic culture of the individual and their importance in the formation of aesthetic culture for students.

**Keywords:** aesthetic education, activity, creativity, creative activity, repertoire, value, motivation, upbringing.

### Kirish

Ijtimoiy-madaniy modernizatsiya qilish sharoitida an'analar va yangiliklarning o'zaro bog'liqligi tobora dolzarb bo'lib bormoqda va xalq musiqa madaniyati qadriyatlariga yehtiyoj ortib bormoqda. Shaxsning ma'naviy fazilatlarini rivojlantirishga qaratilgan ijtimoiy ongni o'zgartirish yosh avlodning estetik tarbiyasini faollashtirishni talab qiladi. Estetik tarbiya dasturlarini ishlab chiqish va amalga oshirishda xalq musiqa madaniyatining shakllanish salohiyatidan foydalanish shaxsning ma'naviy rivojlanishi jarayonining samaradorligini oshiradi. Afsuski, zamonaviy rus jamiyatida ma'naviyatning yetishmasligi haqiqat haqiqatiga aylandi, inson yehtiyojlari va manfaatlari hali ham e'tiborga olinmaydi, estetik tamoyillar va axloqiy me'yorlar talab qilinmaydi. Transformatsiyaning salbiy ta'siri yoshlar submulturasida aks etadi. Hozirgi ijtimoiy-iqtisodiy sharoitda yosh avlodning estetik madaniyatini tarbiyalash muammosi dolzarb bo'lib bormoqda.

Shaxsning estetik madaniyati tarkibiy qismlarini yoshlar madaniyatining muhim asosi sifatida nazariy asoslash quyidagilarni anglatadi: a) estetik madaniyatni rivojlantirish ijodiy faoliyat jarayonida talabalarning hissiy va hissiy tajribalarga asoslangan fikrlash jarayonlarini faollashtiradigan san'at ob'ektlarini idrok yetish orqali amalga oshiriladi; b) estetik madaniyat talabalarni ijodiy jamoaga birlashtirishga qodir. Xalq cholg'ulari o'quv orkestrining ijodiy jamoa sifatida o'ziga xosligi quyidagilardan iborat:

1) orkestr tarkibining yillik o'zgarishi bilan belgilanadigan va quyidagi bosqichlarni tashkil yetadigan shakllanish bosqichi: a) yangi ishtirokchilarning moslashuvi, b) qo'shma ijodiy faoliyat;

2) targ'ib qiluvchi estetik munosabatlar estetik faoliyatni faollashtirish (ijro, ijodiy) va bu harakatlarni estetik ong bilan o'zaro bog'liq bo'lgan ma'naviy hissiy tajribalar bilan boyitish.

Xalq cholg'ulari orkestrining madaniy maydoni quyidagi xususiyatlarga yega:

1) individual badiiy va ijodiy qobiliyat va moyilliklarga ko'ra ijodiy va ijrochilik faoliyatini rivojlantiradi;

2) musiqani estetik idrok yetishni rag'batlantiradi;

3) estetik idrok estetik hissiyot va hissiyotlarni keltirib chiqaradi;

4) hissiy va hissiy idrok xalq cholg'ulariga qiziqishni shakllantiradi ijodkorlik va orkestr musiqasi;

5) musiqa mazmunini tushunish va anglash orqali badiiy va xayoliy fikrlashni shakllantiradi;

6) ijrochilar va tinglovchilarning estetik didi va qadrini shakllantiradi.

Xalq cholg'ulari orkestrining ijodiy faoliyatida talabalarning estetik madaniyatini samarali tarbiyalashning pedagogik shartlari:

1) o'qituvchilar, dirijyorlar va ijro guruhlari rahbarlarining xalq cholg'ulari orkestrining ijodiy faoliyatida talabalarning estetik madaniyatini rivojlantirishga tayyorligi;

2) ma'naviy madaniyatni shakllantirish. sinflarning o'ziga xos xususiyatlari va shakllarini hisobga olgan holda talabalarning estetik madaniyatini rivojlantirishga yordam beradigan o'quv jamoasidagi muhit;

3) talabalarning ijodiy faoliyatga moyilligi;

4) orkestrning musiqiy repertuari mazmunining murakkab ta'siri talabalarning estetik rivojlanishi;

5) shaxs ta'lim jarayonida talabalarning estetik rivojlanishining yoshga xos xususiyatlariga yondashish va hisobga olish;

6) estetik munosabat darajasida talabalarning ijodiy faoliyatining kollektivistik yo'nalishini faollashtirish;

7) talabalarning musiqiy madaniyat qadriyatlariga qiziqishi;

8) ijodiy va ijrochilik faoliyati uchun barqaror motivatsiya;

Quyidagi shaklda taqdim yetilgan xalq cholg'ulari orkestrining ijodiy faoliyatida talabalarning estetik madaniyatini tarbiyalashni samarali tashkil yetish modeli:

1) maqsad;

2) shaxsning estetik madaniyati;

3) estetik madaniyatning asosiy tarkibiy qismlari;

4) asosiy vazifalar;

5) umumiy pedagogik sharoitlar;

6) muayyan pedagogik sharoitlar;

7) ijodiy faoliyatning asosiy turlari;

8) ijodiy faoliyatning asosiy shakllari;

9) o'quv jarayonini tashkil yetishning asosiy usullari.

Talabalarning estetik madaniyati-bu butun madaniyatning dinamik qismi bo'lib, uning natijalari ongda aks yetadigan, ma'lum hissiy reaksiyalarni keltirib chiqaradigan, faoliyatning yangi turlarini shakllantiradigan, ma'lum bir submulturaga birlashadigan ijtimoiy o'zgarishlarga munosabat bildiradi. Talabalarning san'at ob'ektlari bilan o'zaro munosabati estetik munosabatlar orqali ularning estetik fazilatlarini rivojlantiradi, ijodiy jamoada safarbar qilinishi mumkin bo'lgan estetik faoliyatni rag'batlantiradi. Keyin estetik madaniyat ijodiy faoliyatning yangi paydo bo'lgan

ko‘rinishlari uchun asos bo‘lib, ijodiy o‘zini namoyon qilish, o‘zini tasdiqlash natijasi va talabalarning ma'naviy rivojlanishi vositasiga aylanadi.

Xalq cholg‘ulari orkestrining ijodiy jamoa sifatida o‘ziga xosligi shundan dalolat beradi: 1) shakllanish bosqichi orkestr tarkibining yillik o‘zgarishi bilan belgilanadi va quyidagi bosqichlarni tashkil qiladi: a) yangi ishtirokchilarning moslashuvi, b) qo‘shma ijodiy faoliyat: instrumental guruhlar rahbarlarining ijodiy faoliyati (konsert ustalari), psixologik birdamlik, talabalar o‘rtasida fikr va baholarning birligi, mustaqil nizolarni hal qilish, ijodiy faoliyat samaradorligi haqida qayg‘urish; 2) estetik kiyinish estetik faoliyatni faollashtirishga yordam beradi (ijro, ijodiy) va bu harakatlarni estetik ong bilan o‘zaro bog‘liq bo‘lgan ma'naviy hissiy tajribalar bilan boyitadi; 3) turli xil musiqiy repertuar fikrlash jarayonlarini rivojlantiradi - fikrlash, tasavvur, fantaziya, estetik tuyg‘ularning paydo bo‘lishiga yordam beradi; 4) orkestr musiqasini hissiy va hissiy idrok yetishni tashkil yetish tinglovchilarda estetik didni rivojlantiradi.

### Xulosa

Xulosa o‘rnida shuni aytish joyizki, yuqorida keltirib o‘tilgan qoidalarga rioya etishni maqsad qilib olinganda anchagina samaraga erishish mumkinligi tadqiqotchilar tomonidan olib borilgan ilmiy izlanishlarida ham kuzatish mumkin. Shunday ekan ijrochilik madaniyatini rivojlantirish bugungi kunda o‘sib kelayotgan yosh avlodni estetik didini ham tarbiyalashda musiqa muhim ahamiyat kasb etishi ko‘rishimiz mumkin.

### Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Ананьев Б.Г. Очерки психологии Б.Г.Ананьев. Л.: Наука, 1945.-130 с.
2. Афанасьев В.П. К вопросу дифференцированного обучения руководителей народно-инструментальных коллективов в вузах культуры и искусств В.П.Афанасьев, Г.К. Афанасьев Адекватные формы обучения в курсах музыкальных дисциплин: Сб. ст. Тамбов, 1993. 18 24.
3. Botirova X.T. Theoretical fundamentals of development of people's instruments and performing arts in Uzbekistan // International Journal of Early Childhood Special Education // (INT-JECSE) DOI: 10.9756/INT-JECSE/V14I2.657 ISSN: 1308-5581 Vol 14, Issue 02 2022 -P. 5841-5846.
4. Botirova X.T. Specific characteristics of the development of spiritual - moral qualities of students // Frontline Social Sciences and History Journal, 3(06), <https://doi.org/10.37547/social-fsshj-03-06-04-P. 20-30>
5. Botirova X.T. In the practice of instrumental performance, students are taught to think independently and formation of features of creativity // Middle european scientific bulletin // ISSN 2694-9970 118 Middle European Scientific Bulletin, Volume 33. -P. 52-58.

6. Botirova X.T. Scientific and theoretical views of central asian thinkers in music // Procedia of Theoretical and Applied Sciences // Volume 4. Feb 2023 ISSN: 2795-5621. -P. 54-59.
7. Акмалжонова М.В. “Дирижирование” (методы работ над партитурой). Ташкент, 2017.
8. Botirova X.T. The Role of Pop Art in the Education of Students-Youth in the Spirit of Morality and Patriotism // Web of Scholars: Multidimensional Research Journal (MRJ) // Volume: 01 Issue: 07. 2022 ISSN: (2751-7543). -P. 87-90.
9. Botirova X.T. Activities of the "History and Criticism of Music" Department During the Years of Independence // Middle European Scientific Bulletin // ISSN 2694-9970 118, Volume 33. Feb-2023 -P. 118-121.
10. Баренбойм Л.А. Музыкальная педагогика и исполнительство Л.А.Баренбойм. Л.: Музыка, 1974. 250 с.
11. Вопросы воспитания музыканта-исполнителя: Сб. трудов. М.: ГМПИ им. Гнесиных, 1983. Вып.68. 168 с.